

## ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗГОРТАННЯ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ У ХХІ СТОЛІТТІ<sup>1</sup>

**Реферат.** *Стаття присвячена вивченню закономірностей розгортання збройних конфліктів у ХХІ столітті. Аналізуються 1) закономірності виникнення конфліктів, 2) закономірності дискурсивного управління конфліктом, 3) закономірності тривалості конфліктів, 4) закономірності вирішення конфлікту. Розкривається значення історичних міфів для каталізації конфліктів на пострадянському просторі та роль Центру у процесі керування ходом конфлікту.*

**Ключові слова:** *конфлікт, закономірність, причини, етнічні конфлікти, замирення.*

«Усі щасливі родини схожі одна на одну, кожна нещасна родина нещаслива по-своєму», – ця теза Льва Толстого слушно екстраполюється й на більш високий рівень соціальних спільнот. Усі мирні суспільства схожі одне на одне, але війни й конфлікти виривають їх із звичного перебігу життя та роблять «нещасливими по-своєму». Здавалося б, що може бути загального у подіях у Придністров'ї, Нагорному Карабасі, Чечні, Цхінвалі, в Абхазії, Криму, на Донбасі чи в Сирії? Ці та інші збройні конфлікти ХХІ століття мають власні неповторні риси, що визначаються приналежністю до різних культур, конфесій, різного рівня життя, економічного розвитку, різних діючих осіб тощо. На рівні явища кожний конфлікт мав, образно кажучи, свої кольори, емблеми й навіть свої пісні.

І все ж таки на рівні сутності за унікальністю та неповторністю історичних подій можна знайти певні стійкі характеристики, які дозволяють казати про закономірності розгортання конфліктів. Як відомо, закономірностями є конкретно-історичні прояви істотних, необхідних, стійких, внутрішніх, об'єктивних, повторюваних зв'язків між явищами і предметами, іменованих законами. Відшукати закономірності збройних конфліктів означає розкрити їх сутність, яка ховається за низкою на перший погляд не пов'язаних між собою подій, що і є **метою** цієї статті.

Аналізуючи статистику збройних конфліктів, можна помітити типові моменти, що об'єднують соціальні процеси, які протікають в різних країнах. І, насамперед, це стосується *закономірностей виникнення конфліктів*.

Експерти розрізняють причини і приводи конфліктів, соціально-економічний «другий план» і політичний «перший план», короткострокові і довгострокові причини тощо. З урахуванням цієї обставини доцільно буде

---

<sup>1</sup> Стаття написана за результатами виконання науково-дослідного проекту «Соціально-філософська рефлексія шляхів вирішення конфлікту на Сході України» (№ держреєстрації: 0116U002518).

називати не одну провідну причину, а вибудовувати «ієрархію причин» конфліктів.

Найчастіше причинами конфліктів є порушення прав меншостей населення держав; недотримання прав людини й громадянина з боку державних органів влади; нездатність публічної влади управляти країною, забезпечувати законність і правопорядок у країні, у результаті чого різні угруповання населення починають між собою боротьбу за владу; конфесіональні протиріччя між різними релігіями; націоналізм, расизм тощо.

Намагаючись інтегрувати в єдину методологію різноманітні причини і приводи виникнення конфліктів, Девід Десслер у 1994 році запропонував розрізняти чотири типи факторів:

по-перше, фундаментальні політичні, соціальні, економічні чи державні розділові лінії, що стосуються радше групового, ніж індивідуального рівня. Десслер називає їх «каналами», а Д. Сміт – «фоновими причинами», що являють собою основні елементи соціальної і політичної структури. Їх виявлення передбачає аналіз «фонових» причин збройних конфліктів;

по-друге, цілі, за досягнення яких борються основні учасники майбутнього конфлікту. Ці цілі можуть виступати «стратегіями мобілізації», включаючи як цілі ключових політичних фігур, так і способи, до яких суб'єкти вдаються для їхнього досягнення;

по-третє, власне приводи або «спускові гачки» – чинники, від яких залежить час початку збройного конфлікту. Ці фактори пояснюють, чому до певного часу не починався конфлікт і чому він почався саме тоді, коли почався;

нарешті, по-четверте, «каталізатори», тобто причини, що впливають на інтенсивність і тривалість конфлікту. Вони можуть бути внутрішніми, як, наприклад, співвідношення можливостей суб'єктів конфлікту вести військові дії, або зовнішніми, як, наприклад, втручання ООН. Вони можуть бути дотичними тактиці (наприклад, відмова від нападів на цивільне населення) або до природних умов (ландшафт, пора року, погода). Це можуть бути цілком матеріальні чинники, наприклад, наявність зброї, або не настільки відчутні, але не менш важливі фактори – такі, як існуючі в цій культурі уявлення про війну [1].

Які ж саме фактори займають в «ієрархії причин» вищі ранги? У сучасній західній конфліктології існує кілька базових теорій, що описують закономірності виникнення конфліктів. Так, зокрема, Тед Роберт Геррі розвиває концепцію «відносної депривації», згідно якої провідною причиною конфліктів є розрив між очікуваним і реальним доступом будь-якої групи до добробуту і до влади [2]. Інший дослідник, Девід Горровіч, конкретизує цю концепцію в етнічному ключі. Його теорія «групових прав» акцентує увагу на національні моменти, які є пріоритетними у порівнянні з економічними і політичними причинами [3]. У зв'язку з цим слід зауважити, що саме по собі етнічне різноманіття не може викликати збройний конфлікт. Якби це було не так, більшість схильних до війни держав повинно було б бути досить строкатими за етнічним складом, що не відповідає дійсності. Ба більше – етнічна та

конфесійна неоднорідність, навпаки, є чинниками, що зменшують ризик військового конфлікту.

Причиною збройних конфліктів є не неоднорідність етнічного складу, а пов'язана з цим фактором політика. Небезпека полягає у змішуванні етнічних відмінностей і політичної лояльності, в політизації етнічних ідентичностей. «Не виключено, – пише Д. Сміт, – що люди навчаються успішно співіснувати, незважаючи на свої культурні відмінності. Але там, де навчитися жити разом не вдається, етнічне розмаїття може загострити конфлікт й збільшити загрозу ескалації, оскільки дає багатий матеріал для політичної мобілізації. Найяскравіший приклад тут – розпад Югославії у 1990-і рр.» [4, с. 225].

Тобто те, що називається етнічними конфліктами, насправді є конфліктами, що виникають через боротьбу за владу або доступ до економічних ресурсів. Вони лише носять етнічну маску. Етнічні відмінності відіграють центральну роль в таких конфліктах не в якості єдиної причини, а в якості інструменту, що використовується політичними лідерами з метою мобілізації. Етнічні відмінності мають своє місце в системі пояснень, але не повинні домінувати в ній. Метафора «етнічної маски» покликана привернути увагу до даної конкретної стратегії політичної мобілізації, а зовсім не викликати сумнів у реальності почуття етнічної ідентичності або знизити його значення, будь то під час конфлікту чи поза ним. Трагедія полягає в тому, що одного разу одягнена етнічна маска дуже важко знімається. Коли активне почуття групової ідентичності зміцнюється на базі образ і невдоволень, особливо в періоди криз і воєн, воно може привести до непримиренної ненависті, що виражається в тривалих і нерідко циклічних конфліктах.

Важливу роль серед причин, що призводять до конфлікту, відіграють екологічні фактори. Вивчення зв'язку між погіршенням природного середовища та виникненням конфліктів дозволяє дійти висновку, що в різних державах різні (іноді катастрофічно малі) можливості уникнути насильства в процесі адаптації до мінливих природних умов. Серед збройних конфліктів є й такі, наприклад, на Гаїті або Філіппінах, чії причини не можна зрозуміти без звернення до проблеми погіршення природного середовища.

У зв'язку з цим буде доречно нагадати про ті спекуляції, які виникли навколо можливих наслідків видобутку сланцевого газу на Донбасі. Демонстрація на численних мітингах, що прокотилися в 2012–2013 роках в Донецьку, Слов'янську, Краматорську та інших містах Донецької області, фотографій онкохворих дітей викликали жалість і праведний гнів на адресу американських газовидобувних компаній, що прагнули дорватися до розробки українських надр. Маніпуляція проводилася примітивно (адже наслідок – хворі на онкологію діти – не був викликаний причиною – видобуток сланцевого газу, який і досі не розпочато), але мала свої результати.

До числа концепцій, що пояснюють причини конфліктів, слід віднести роботи Брюса Руссета [5], в яких вибудовується кореляція між політичним режимом і навколишнім світом. Дослідник намагається довести, що демократичні держави майже ніколи не воюють одна з одною. Розвиваючи цю

тезу, експерти дискутують з приводу, звертаючи увагу на різні схильності до конфліктів у різних типах демократій. До войовничості схильні саме ті режими, які не можна віднести ані до цілком демократичних, ані до цілком авторитарних. Особливо небезпечним в цьому сенсі є період переходу до демократії, що багато в чому пояснює кровопролитні конфлікти в колишніх Югославії та СРСР. Те ж можна сказати про вибух насильства в Індонезії, що відбувся після закінчення правління Сухарто в 1998 році.

Таким чином, серед закономірностей причин виникнення конфліктів слід назвати такі:

- найбільш конфліктогенними факторами слід вважати зниження рівня життя, що супроводжує економічну рецесію;
- репресивні політичні системи також схильні до войовничості, особливо в періоди соціальних змін;
- екологічні фактори (наприклад, ерозія ґрунтів, зникнення лісів, зменшення запасів води) може послужити серйозним чинником виникнення збройного конфлікту, хоча і не відіграє визначальної ролі;
- етнічне різноманіття не є іманентною причиною збройного конфлікту, але конфліктуючі сторони нерідко визначають себе в етнічних термінах.

Аналіз генези конфліктів на пострадянському просторі підтверджує дію закону залежності розвитку суспільства від його історичного минулого. У всіх випадках конфліктогенність масової свідомості виникає не на порожньому місці. «Бацилу сепаратизму» зрощують на вміло відібраних і вставлених у потрібний контекст історичних фактах. Ідеологи бунтівних регіонів активно використовують реальні чи вигадані події минулого для легітимації «освяченого історією» права на існування новоявлених «республік». Загальним моментом при цьому є помітна ідеалізація радянської епохи. Як правило, природними носіями соціалістичних ідей виступають люди старшого покоління, котрі вже закінчили свою трудову діяльність і ностальгують за роками молодості. Наслідком цього є значний вплив як в історії, так і в передісторії сепаратистських рухів комуністів чи псевдокомуністичних сил.

Другу групу закономірностей конфліктів складають зв'язки між глибиною і тривалістю конфлікту – з одного боку, й ефективністю маніпулятивних технологій – з іншого. Умовно їх можна назвати *закономірностями дискурсивного управління конфліктом*.

Про те, що конфліктом можна керувати, люди дізналися в далекій давнині, про що свідчить наявність серед історичних персонажів великого числа підбурювачів і провокаторів всіх ґатунків. Із розвитком інформаційних технологій постало питання про конфліктогенну роль ідеології, мови та дискурсу.

Відомо, що до «гарячої фази» конфлікту найчастіше призводить досить тривалий ланцюг подій, малопримітних у загальному потоці, але маркерних для соціального технолога і вбудованих ним в єдину логіку. Зрозуміло, в основі збройних конфліктів лежать об'єктивні фактори: падіння промислового виробництва, забруднення довкілля, низький рівень життя, безробіття та ін. Але

перехід до протестів припускає усвідомлену інтерпретацію цих факторів, їхнє «вплітання» у загальний соціально-політичний контекст, у певний гранднарратив, соціальну картину світу. Учасники подій можуть і не звітувати собі, наскільки важливим сенсом наділяється організаторами та колективна дія, до якої вони причетні. Лише накопичення «критичної маси» подібних подій, впритул підводить до «гарячої фази», коли вже пізно щось змінити, дозволяє розкрити загальну тенденцію і задуми організаторів.

Серед сучасних теорій, які розкривають закономірності дискурсивного управління конфліктом, слід звернути увагу на концепції справедливості і мобілізації. Поєднання поганих економічних умов і нестачі ресурсів посилює політичний мобілізаційний потенціал, який будується навколо теми «несправедливості». Люди присвячують себе певній справі, вважаючи її «справедливою», або, принаймні, вважаючи, що своїми діями допоможуть відновити справедливість у своєму власному житті. Почуття несправедливості у народу, що є результатом реального розподілу влади і матеріальних благ в одній країні або між країнами, є основним сюжетом, який експлуатується діячами, що домагаються політичної мобілізації мас.

«Тут, – пише Д. Сміт, – слід провести тонку розмежувальну лінію. Я не хочу сказати, що, наприклад, югославський лідер Слободан Мілошевич діяв так, як він діяв, з гарячого почуття справедливості по відношенню до страждаючих сербів. Факти говорять про те, що радше він діяв у прагненні зміцнити власну владу і положення наближеного до нього угруповання. Але виступи Мілошевича повні звинувачень світової спільноти у несправедливості по відношенню до сербів. Починаючи з 1987 року, він регулярно говорив про страждання сербів. Незалежно від ступеня його ширості, він знав, як грати на цьому почутті. У цьому сенсі його можна вважати архетипом політика. Він експлуатував людське почуття несправедливості. Ідею справедливості як мотивуючого фактору у збройних конфліктах заперечує твердження, що тут говорить не «гучний голос скарг», а «нечутна сила жадібності»» [4, с. 225]. Наведене міркування черговий раз переконує у величезній ролі дискурсивного управління, яку цей інструмент впливу на масову поведінку відіграє у розвитку конфлікту. Ключовий момент дискурсивного управління полягає в тому, що для досягнення власних цілей об'єктивна ситуація може бути викривлена суто мовними засобами таким чином, щоб викликати невдоволення. Багато разів повторені тези про несправедливість рано чи пізно знайдуть свого адресата, мобілізуючи його на боротьбу за відновлення справедливості.

На керованість збройних конфліктів вказує подібність сценаріїв їхнього розгортання – принаймні на пострадянському просторі. Вони настільки подібні один до одного, що інколи виникає враження, що їх писали в одних і тих же кабінетах, як кажуть, «під копірку». А. М. Єршовоєнко окреслює їхню фабулу: спочатку виникає (або імітується) якась загроза обмеження використання рідної мови, потім відбувається створення певних структур, які готують місцеве населення підняти прапор сепаратизму, потім проводяться демонстрації, мітинги. Згодом в буремний регіон під яким-небудь приводом входять збройні

сили держави, яку таким чином розчленовують. Це відповідає планам організаторів конфлікту. Якщо війська не вводяться, провокації з боку сепаратистів поширюються, аж до захоплення нових територій, поки Центр не відрядить до регіону війська, включаючи міліцію і національну гвардію. «Бойові дії включають в себе організацію блокпостів, засідки, боротьбу за мости і ущелини, бомбардування мирних кварталів, взаємні звинувачення, перемир'я, взаємні його порушення. Так, на стороні «ополченців» обов'язково з'являються які-небудь козаки (донські, чорноморські, кубанські, оренбурзькі, терські). Без них не відбувається жодна «заваруха». Починаються бойові дії. Конфлікт або супроводжується, або завершується економічною блокадою бунтівної території з боку центральної влади. Зрештою, бойові дії заходять у глухий кут, оголошується чергове перемир'я, потім мир, який фіксує нові кордони по актуальній лінії фронту. Бунтівні території отримують від центру особливий статус і починають жити власним життям» [6].

Далі можливі варіанти. Звернення до російської влади з проханням прийняти новоутворену республіку під великодержавну руку можуть пролунати як перед початком бойових дій, так і після їхнього закінчення. Але для цього треба якось розмежуватися з попереднім Центром «на етнографічному рівні». Це необхідно для обґрунтування самотності, самостійності, взагалі, будь якої «самості», яка робить неможливим подальше спільне існування бунтівників і лоялістів в межах єдиної держави. Інколи для цього достатньо вказати на реально існуючі етнічні ознаки. На Північному Кавказі строкатий етнічний склад населення дозволяє зробити це без зайвих проблем. Складніше, коли йдеться про території з більш-менш однорідним складом. Як, наприклад, пояснити світу, чому російськомовні Харків, Дніпропетровськ чи Одеса не підтримали ідею Новоросії, а Крим і Донбас висловилися за від'єднання від України? В результаті з'являються новітні етнографічні відкриття на кшталт «народу Криму» чи «народу Донбасу». До початку конфлікту про такий «народ» ніхто нічого не чув, якщо потрібно було підкреслити багатонаціональний склад Криму/Донбасу, казали про етноси або народи Криму/Донбасу у множині. Навряд чи вигадані в теорії ідеологами сепаратистських рухів новітні «народи» переживуть в реальності сам конфлікт, але кого це турбує?

Неодмінним елементом процесу легітимації нової політичної реальності є референдуми. Навіть не зважаючи на те, що подібні загальні опитування населення безповоротно дискредитували себе через брутальні фальсифікації їхніх результатів, референдуми продовжують проводити для демонстрації «волевиявлення народу» в очах світового співтовариства. Адже іншого «інструменту прямої демократії» не існує. Звертає на себе увагу одноманітність формулювань, які ми знаходимо в різних документах організаторів референдумів.

Але навіть після проведених «референдумів», як правило, Москва не поспішає впустити народи новоутворених республік до свого федеративного союзу. Крим тут, скоріше, є винятком з правил, оскільки його анексія була

звичайнісінькою спецоперацією ГРУ. З іншими самопроголошеними республіками все зрозуміло. У 2003 році посол Росії в Грузії В. Чхквішвілі заявив: «Росія не бачить ніякої можливості входження Абхазії до складу Російської Федерації в будь-якому статусі». Аналогічні відповіді отримали Придністров'я та Південна Осетія. Сьогодні ми бачимо, як втрачають надію на приєднання до Росії ті мешканці Донецька і Луганська, які нещодавно волали «Путін, введи війська» і «Росія, прийди».

Наступну групу закономірностей складають детермінанти, що визначають *тривалість конфлікту*. Чому одні конфлікти швидко і відносно безболісно закінчуються, а інші жевріють століттями? І чи можна взагалі стверджувати про принципіальну можливість остаточно вирішити конфлікт? Історія свідчить, що як внутрішньоцивілізаційні, так і міжцивілізаційні конфлікти минулого дуже важко припинити, вони постійно поновлюються через певні проміжки часу, необхідні для того, щоб суб'єкти конфлікту зібралися з силами.

На початок ХХІ століття з усіх збройних конфліктів, зафіксованих у «гарячій фазі», 66 % тривали вже понад п'ять років, а 30 % – більше двадцяти років. Крім того, всі європейські збройні конфлікти, що почалися наприкінці 80-х – на початку 90-х минулого століття і зараз стихли, насправді не закінчилися, а лише призупинилися. «Різницю між «завершитися» і «призупинитися» треба дуже добре усвідомлювати, – зазначає Ден Сміт. – Міжнародний політичний ландшафт псують війни, що відновлюються не тільки після оголошення перемир'я, але і після підписання мирної угоди. За останні десять років ми можемо назвати безліч воєн, які відновилися після припинення вогню або навіть після підписання мирних угод: в Анголі, Бурунді, Камбоджі, Чечні, Хорватії, Демократичній Республіці Конго, Еритреї та Ефіопії, Косовому, Ліберії, Філіппінах, Руанді, Сьєрра-Леоне, Шрі Ланці. І в багатьох випадках ці війни стають більш запеклими та руйнівними і майже завжди коштують дуже дорого цивільному населенню» [4, с. 225].

Узагальнюючи причини хиткості мирних угод і періодичного поновлення конфліктів, дослідник називає найбільш важливі з них:

- елементарна несумлінність однієї або обох сторін (як, наприклад, у випадку з РОФ в Сьєрра-Леоне – він не виконує ніяких угод);
- одна з сторін приймає пропозицію про мир лише на деяких умовах, що не оголошуються відкрито і не включаються до мирного договору (часто-густо за підписанням мирної угоди стоїть лише надія виграти післявоєнні вибори, а якщо вона не справджується, знову починаються військові дії);
- розбіжності або навіть розкол в одній або обох сторонах. Мирні угоди часто виносять на поверхню приховані внутрішні розбіжності і тертя. Єдність, яка підтримувалася в ході війни, може швидко зникнути в мирній обстановці;
- неподоланність самих причин, що викликали збройні конфлікти. Невміння усунути глибинні причини конфліктів означає, що всі миротворчі зусилля призводять у кращому випадку всього лише до «косметичних» змін (через 5 років після підписання Дейтонських угод про закінчення війни в Боснії

і Герцеговині більшість спостерігачів все ще бачить ризик відновлення військових дій, якщо будуть виведені міжнародні миротворчі сили).

Неміцність мирних угод є причиною однієї з найважливіших рис сучасної війни, а саме – тривалості, затягнутості конфліктів. Багато збройних конфліктів роками «жевріють» і притому на невеликих територіях, вони не дуже цікавлять засоби масової інформації. У таких конфліктах не часто трапляються «чисті» перемоги, тріумфи або катастрофи; вони скоріше схожі на повільні тортури.

Нарешті, останню групу закономірностей складають *можливі варіанти вирішення конфлікту*.

Аналізуючи існуючий світовий досвід і сформовану практику розв'язання збройних конфліктів, можна звести все розмаїття драматичних подій до кількох варіантів. Використовуючи як критерій ознаку збереження / не збереження цілісності держави в процесі виходу з конфлікту, запропонуємо дві умоглядних моделі.

Перша модель припускає, що в ході збройного конфлікту і центральна влада, і бунтівні регіони зберігають за собою контроль над районами країни, достатніми для самостійного суспільного відтворення. Зрозуміло, йдеться про розпад держави, яка існувала до початку конфлікту і виникнення нових державних утворень. Як правило, Центр, який виступає правонаступником доконфліктної держави, отримує визнання світової спільноти, а в сепаратистських районах виникає «сіра зона» з вельми проблемними перспективами ефективного розвитку. Еталоном цієї моделі виступає Республіка Молдова, зі складу якої внаслідок війни виділилася Придністровська Молдавська республіка (ПМР). Раніше єдиний політичний простір отримав різні цивілізаційні «полюси тяжіння»: Кишинів орієнтується на Румунію, а через неї – на ЄС, в той час як Придністров'я – на Росію, без військової, фінансової та економічної допомоги якої воно навряд чи проіснувало б такий тривалий період. ПМР виникла як уламок СРСР і є яскравим прикладом «замороженого конфлікту».

З певними уточненнями до цієї моделі слід віднести всі конфлікти, що закінчуються втратою територіальної цілісності країни, включаючи Югославію, зі складу якої вийшли нові балканські держави (Словенія, Боснія, Хорватія та ін.); Азербайджан, що втратив райони Нагірного Карабаху; Грузію, яка втратила Абхазію і район Цхінвалу тощо.

Друга модель будується на умові припущення, що центральній владі вдається подолати конфлікт, не втрачаючи остаточно бунтівний регіон. Після активної фази конфлікту настає період адаптації обох сторін до нових умов, що вимагає значних і, головне, свідомих зусиль на вирішення цілого комплексу політичних, економічних, військових, соціальних, гуманітарних проблем.

Узагальнюючи сказане, слід підкреслити, що закономірністю розгортання конфліктів на пострадянському просторі є те, що сепаратистські рухи активізуються або в регіонах із застарілою конфліктністю між автохтонним населенням і титульною нацією, або в регіонах з відсутнім чи слабким національно-етнічним «стрижнем». Перший варіант ми спостерігаємо в Абхазії



і Південній Осетії, другий – у Придністров'ї та на Донбасі. Для каталізації подій ідеологами сепаратизму активно використовуються історичні міфи, що засновані на стереотипах етнічного сприйняття, міжконфесійних суперечках, закликах до відновлення історичної справедливості.

Зі сказаного, крім іншого, логічно випливає, що сепаратизм на пострадянському просторі є наслідком цілеспрямованих дій Москви в значно більшій мірі, ніж уявляє собі це пересічний громадянин. До речі, це очевидне твердження і не заперечується в самій Росії. Наприклад, у підручнику з політичної конфліктології доктора політичних наук С. О. Ланцова, за яким навчають студентів Санкт-Петербургу, прямо вказується: «...у жодному з конфліктів на пострадянському просторі Росія не може бути ані стороннім безучасним спостерігачем, ані об'єктивним суддею. Водночас ніяка інша країна, окрім Росії, не може реально виступати у ролі миротворця...» [7].

Отже, і виходить, що сценарій розгортання збройного конфлікту обирається в Кремлі: якщо сепаратизм виникає в країнах, що позначили свою незалежну від Росії думку, то слід чекати на появу бунтівної території чергової «народної республіки»; якщо ж сепаратистські тенденції присутні в самій РФ, то пріоритет отримують тези про національну єдність і державницькі цінності.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Dessler David. How to Sort Causes in the Study of Environmental Change and Violent Conflict. In Environment, Poverty, Conflict, edited by N. Gr. ger and D. Smith. – Oslo: International Peace Research Institute, 1994.
2. Gurr Ted Robert. Why Men Rebel. Princeton University Press: Princeton University Press, 1970.
3. Horowitz David. Ethnic Groups in Conflict. Berkeley, Ca: University of California Press, 1985.
4. Смит Д. Причины и тенденции распространения вооруженных конфликтов / Д. Смит // Чечня: от конфликта к стабильности (проблемы реконструкции). – М.: Институт этнологии и антропологии им. Н. Н. Миклухо-Маклая РАН, Фонд гуманитарного содействия Чеченской республике, 2001. – С. 225.
5. Russett Bruce. Grasping the Democratic Peace. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1993.
6. Еременко А. М. Размышления о Луганской Вандее / А. М. Еременко. – Just a Life, 2015.
7. Ланцов С. А. Политическая конфликтология: Учебное пособие // С. А. Ланцов. – СПб.: Питер., 2008. – 319 с.

## REFERENCES

1. Dessler, David. How to Sort Causes in the Study of Environmental Change and Violent Conflict. In Environment, Poverty, Conflict, edited by N. Gr. ger and D. Smith. – Oslo: International Peace Research Institute, 1994.

2. Gurr Ted Robert. Why Men Rebel. Princeton University Press: Princeton University Press, 1970.
3. Horowitz David. Ethnic Groups in Conflict. Berkeley, Ca: University of California Press, 1985.
4. Smit D. Prichinu i tendencii rasprostraneniya vooruzhennuh konfliktov / D. Smit // Chechnya: ot konflikta k stabil`nosti (problemu rekonstrukcii). – M.: Institut etnologii i antropologii im. N.N. Mikluho-Maklaya RAN, Fond gumanitarnogo sodejstviya Chechenskoj respublike, 2001. – S.225 (in Russian).
5. Russett Bruce. Grasping the Democratic Peace. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1993.
6. Eremenko A. M. Razmushleniya o Luganskoj Vande / A. M. Eremenko. – Just a Life, 2015 (in Russian).
7. Lanczov S. A. Politicheskaya konfliktologiya: Uchebnoe posobie // S. A. Lanczov. – SPb.: Piter., 2008. – 319 s. (in Russian).

### АННОТАЦИЯ

**Додонов Р. А. Закономерности развертывания вооруженных конфликтов в XXI веке.**

*Статья посвящена изучению закономерностей развертывания вооруженных конфликтов в XXI веке. Анализируются: 1) закономерности возникновения конфликтов, 2) закономерности дискурсивного управления конфликтом, 3) закономерности продолжительности конфликтов, 4) закономерности разрешения конфликтов. Раскрывается значение исторических мифов для катализации конфликтов на постсоветском пространстве и роль Центра в процессе управления ходом конфликта.*

**Ключевые слова:** конфликт, закономерность, причины, этнические конфликты, примирения.

### SUMMARY

**Roman Dodonov. Patterns of the Deployment of the Armed Conflicts in the XXI century.**

*The article is devoted to the study of the patterns of the deployment of the armed conflicts in the XXI century. There are analyzed: 1) patterns of conflict, 2) patterns of discursive management of conflict, 3) the length of the laws conflict, 4) patterns of conflict resolution – in the article. The significance of historical myths to catalyze conflicts in the post-Soviet space and the role of the Centre in the management of the course of the conflict.*

**Key words:** conflict, law, reason, ethnic conflict, reconciliation.